

การศึกษาจุดเปลี่ยนในชีวิต: กรณีศึกษาพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)* Turning points in life: A Case Study of Phra Bodhiñāṇathera (Chah Subhaddo)

มนัสดา นวสิริธนโรจน์**

Manasada Navasiritanaroj

หลักสูตรอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาบาลี-สันสกฤตและพุทธศาสนศึกษา

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Doctor of Philosophy Program in Pali – Sanskrit and Buddhist Studies Chulalongkorn University

บุญทริกา บุญโญ***

Boondarika Boonyo

ชานปวีช ทัตแก้ว****

Chanwit Tudkeao

ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ประเทศไทย

Department of Eastern Languages, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, Thailand

Email: manasada.mee@gmail.com; boondarika.b@chula.ac.th; Chanwit.T@chula.ac.th

Received: May 28, 2026

Revised: July 04, 2026

Accepted: July 06, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๒ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาจุดเปลี่ยนสำคัญในชีวิตของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) และ (๒) เพื่อวิเคราะห์จุดเปลี่ยนสำคัญที่มีผลต่อการหล่อหลอมความเป็นตัวตนของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิตเรื่อง “ชีวิตและคำสอนของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)” ได้รับทุนสนับสนุนจากมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี

** นางสาวมนัสดา นวสิริธนโรจน์ Miss Manasada Navasiritanaroj นิสิตหลักสูตรอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาบาลี – สันสกฤตและพุทธศาสนศึกษา ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย Ph.D. Candidate, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.

*** อาจารย์ ดร.บุญทริกา บุญโญ Dr.Boondarika Boonyo ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ Thesis Advisor, อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเอเชียใต้ ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย Lecturer at South Asian Languages Section, Department of Eastern Languages, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.

**** ผศ.ดร.ชานปวีช ทัตแก้ว Asst.Prof.Dr.Chanwit Tudkeao ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม, Co-Thesis Advisor สาขาวิชา ภาษาเอเชียใต้ ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย South Asian Languages Section, Department of Eastern Languages, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.

ผ่านกระบวนการวิเคราะห์จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิเพื่อนำมาวิเคราะห์ให้เห็นถึงการหล่อหลอมอัตลักษณ์ของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)

ผลการศึกษาพบว่า พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) มีจุดเปลี่ยนสำคัญในชีวิต ๒ ช่วงเวลา คือ (๑) ตอนเป็นฆราวาส พบจุดเปลี่ยน ๒ เหตุการณ์ ได้แก่ การบรรพชาเป็นสามเณร การลาสิกขาจากสามเณร และ (๒) ตอนอยู่ในเพศบรรพชิต พบจุดเปลี่ยน ๔ เหตุการณ์ ได้แก่ มรณกรรมของโยมบิดา การออกจาริกธุดงค์เป็นพระป่า การก่อตั้งวัดหนองป่าพง และการรับลูกศิษย์ชาวต่างชาติคนแรก นอกจากนี้ยังพบประสบการณ์สำคัญที่เป็นปัจจัยเสริมต่อการหล่อหลอมตัวตนของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) ประกอบด้วยเหตุการณ์หลัก ๕ ประการ ได้แก่ ความเบื่อหน่ายชีวิตฆราวาส การผิดหวังในความรัก การเผชิญหน้ากับสตรีเพศ การอยู่ภวนาในป่าช้า และการอยู่จำพรรษากับพระอาวุโส ในด้านการหล่อหลอมตัวตน ผู้วิจัยพบว่าจุดเปลี่ยนและประสบการณ์ชีวิตเหล่านี้มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาบุคลิกภาพทางจิตตปัญญาและการตระหนักรู้ในตนเองทั้งในด้านจุดแข็งและจุดอ่อน

คำสำคัญ : พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท); หลวงพ่อชา; พระอาจารย์ชา; จุดเปลี่ยนในชีวิต; การหล่อหลอมตัวตน; การตระหนักรู้ในตนเอง

Abstract

This research has two objectives: (1) to study significant turning points in the life of Phra Bodhiñāṭhara (Chah Subhaddo), and (2) to analyse how these events shaped Phra Bodhiñāṭhara (Chah Subhaddo)'s identity formation. This is qualitative research applying documentary research methodology. It involves the analysis of both primary and secondary sources to illustrate the identity formation of Phra Bodhiñāṭhara (Chah Subhaddo).

The results revealed that Phra Bodhiñāṭhara (Chah Subhaddo)'s significant life turning points occur in two major periods. (1) The Secular Period: comprising two events - his novice ordination and his subsequent transition back to lay life, and (2) The Monastic Period: comprising four significant events - the death of his father, the departure for ascetic pilgrimage as a forest monk (dhutaṅga; ascetic practices), the establishment of Wat Nong Pah Pong, and the acceptance of his first foreign disciple. Furthermore, there are five key experiences that served as formative factors in his identity: disenchantment with secular life, disappointment in love, encounters with women, meditation in charnel ground, and practicing under the guidance of the senior

monk during the rainy season. Regarding identity formation, the research finds that these turning points and life experiences significantly influenced the cultivation of his contemplative maturity and self-awareness, including both his strengths and weaknesses.

Keywords: Phra Bodhiñāṇathera (Chah Subhaddo); Luang Por Chah; Phra Ajahn Chah; Turning points in life; Identity Formation; Self-Awareness

บทนำ

พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) หรือเป็นที่รู้จักในนาม หลวงพ่อชา (Luang Por Chah), พระอาจารย์ชา (Phra Ajahn Chah) ท่านเป็นบุคคลสำคัญทางพุทธศาสนาท่านหนึ่งสำหรับประเทศไทยและนานาชาติ เพราะท่านได้มีบทบาทสำคัญในการก่อตั้งวัดหนองป่าพง ตำบลโนนผึ้ง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี^๑ และวัดสาขาของวัดหนองป่าพงในต่างประเทศ เช่น วัดป่าจิตตวิเวก (Chithurst Buddhist Monastery), วัดอมราวดี (Amaravati Buddhist Monastery) และวัดป่าสันติธรรม (The Forest Hermitage) ณ ประเทศสหราชอาณาจักร, วัดป่าอภัยคีรี (Abhayagiri Buddhist Monastery) ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา และ วัดสันตจิตตาราม (Santacittarama Buddhist Monastery) ณ ประเทศอิตาลี เป็นต้น ซึ่งวัดเหล่านี้ต่างก็เป็นวัดสาขาที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักในหมู่พุทธศาสนิกชนทั่วโลก

ชีวิตแห่งการปฏิบัติภาวนาของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) นั้นโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ด้วยการปฏิบัติภาวนาทางจิตใจที่เข้มงวดและความเคร่งครัดในพระธรรมวินัย รวมทั้งข้อปฏิบัติพิเศษ คือ ธุดงค์วัตรที่ท่านตั้งใจวางแผนไว้ เพื่อดำรงชีวิตที่เรียบง่ายตามวิถีของพระศาสดาแห่งพุทธศาสนา

การศึกษาวิจัยที่ผ่านมาได้มีการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) โดยแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม กลุ่มแรกศึกษาประวัติของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)^๒ ซึ่งมีการศึกษาประวัติชีวิตและปฏิปทาในสมณเพศของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) ซึ่งงานวิจัยส่วนใหญ่มักจะนำเสนอท่านในฐานะเจ้าอาวาส วัดหนองป่าพง แต่ไม่ได้กล่าวถึงในส่วนในช่วงชีวิตฆราวาสของท่านอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะการเชื่อมโยงจุดเปลี่ยนจากวิถีชีวิตฆราวาสเข้าสู่เส้นทางแห่งสมณะ

^๑ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ดลฤดี จันทรแก้ว, “การบริหารจัดการงานปฏิบัติธรรมอาจารย์บูชา พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) วัดหนองป่าพง ตำบลโนนผึ้ง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี”, วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ (ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), ฉบับที่ ๓ (กันยายน- ธันวาคม ๒๕๕๕) : ๓๒ [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj/article/view/74666/60175> [๓๐ เมษายน ๒๕๖๙].

^๒ เช่น พระมหาอมริวิชญ์ ชาครเมธี (บุตรสาร), เทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท), มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://e-thesis.mcu.ac.th/items/2875> [๓๐ เมษายน ๒๕๖๙].

ส่วนกลุ่มที่ ๒ ศึกษาคำสอนพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)^๗ แล้วพบว่า คำสอนที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) นั้น เป็นคำสอนที่ตกผลึกมาจากประสบการณ์ชีวิตของท่าน ทั้งระหว่างที่เป็นฆราวาส เช่น การช่วยครอบครัวทำไร่ นา เป็นต้น และขณะดำรงสมณเพศแล้ว เช่น การพบพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต และการฝึกฝนภาวนาด้วยตนเองในป่าช้า เป็นต้น

จากการสำรวจของผู้วิจัย พบว่าแม้จะมีวรรณกรรมจำนวนมากที่ศึกษาถึงอดีตชีวิตประวัติของท่าน แต่ยังไม่มีการศึกษาชีวิตของท่านอย่างละเอียดถี่ถ้วนในรูปแบบของงานวิจัย เพราะการศึกษาชีวิตของท่าน อย่างรอบด้านนั้นรวมไปถึงประสบการณ์ทั้งระหว่างที่เป็นฆราวาสและในขณะที่ยังดำรงอยู่ในสมณเพศโดยเรื่องราวเหล่านั้นนำไปสู่จุดเปลี่ยนในชีวิตที่สำคัญ เช่น การตัดสินใจบวชตลอดชีวิต การได้พบครูบาอาจารย์ ที่มีปฏิภาณเข้มข้นและเคร่งครัด เป็นต้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรศึกษาช่วงชีวิตฆราวาสของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) ด้วย เพื่อให้เห็นจุดเปลี่ยนและประสบการณ์ในชีวิตที่หล่อหลอมตัวตนของท่าน และเติมเต็มองค์ความรู้ในด้านการศึกษาชีวิตของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นซึ่งจะทำให้เห็นเอกลักษณ์ของท่านได้อย่างชัดเจน

บทความนี้จึงมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาจุดเปลี่ยนสำคัญในชีวิตทั้งตอนเป็นฆราวาสและพระภิกษุ เพื่อให้เห็นว่าแต่ละช่วงชีวิตของท่านนั้นมีจุดเปลี่ยนใดบ้างและจุดเปลี่ยนเหล่านั้นส่งผลอย่างไรในการหล่อหลอมตัวตนและความเป็นพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) อย่างที่รู้จักในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. ศึกษาจุดเปลี่ยนสำคัญในชีวิตของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)
๒. วิเคราะห์จุดเปลี่ยนสำคัญที่มีผลต่อการหล่อหลอมความเป็นตัวตนของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)

^๗ เช่น จิราพร เนติธาดา, (๒๕๕๒), *วิธีการถ่ายทอดธรรมะของหลวงพ่ocha สุภทฺโท*, [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต. ไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://digiverse.chula.ac.th/Info/item/dc:25961> [๓๐ เมษายน ๒๕๖๙]. และดูรายละเอียดเพิ่มใน ธนิตา พิมพ์โนทัย, วิไลศักดิ์ กิ่งคำ, บุญเลิศ วิจารณ์. ธรรมบรรยายของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) : ลักษณะการเชื่อมโยงความที่สื่อธรรมะสำหรับบรรพชิตและคฤหัสถ์. *วารสารภาษาไทยและวัฒนธรรมไทย*, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๕) : ๔๑ ; [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/KUTH/article/view/259098/175527> [๓๐ เมษายน ๒๕๖๙].

วิธีการศึกษา

๑. การศึกษาเชิงเอกสาร

หนังสือประวัติของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) ภาษาไทย ได้แก่ พระโพธิญาณเถรเทศนา สุภทฺธานุสรณ์ สองอาจารย์ผู้ยิ่งใหญ่: หลวงพ่อพุทธทาส และ หลวงพ่อชา เมื่อผมอยู่กับหลวงพ่ocha ความเป็นกัลยาณมิตรของหลวงปู่ชา

หนังสือชุดมรดกธรรมของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) จำนวน ๓ เล่ม ๑) อุปลมนิ ๒) ได้รับ โพธิญาณ และ ๓) โพธิญาณ

หนังสือที่เกี่ยวกับลูกศิษย์ชาวต่างชาติ ได้แก่ ธรรมปรากฏ: ชีวิตประวัติพระราชสุเมธาจารย์ (พระพรหมวชิรญาณ (โรเบิร์ต สุเมโธ))

หนังสือที่เกี่ยวกับการเผยแผ่พุทธศาสนาไปยังประเทศตะวันตก ได้แก่ จิตติวิเวก ก่อน-กว่า ภาษาอังกฤษ ได้แก่ Stillness Flowing – The Life and Teachings of Ajahn Chah

๒. การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร

๓. สรุปและนำเสนอผลการวิจัย

ข้อตกลงเบื้องต้นในบทความนี้

๑. บทความนี้จะใช้ชื่อในการเรียก เด็กชายชา นายชาในระหว่างที่เป็นฆราวาส และ พระชา พระอาจารย์ชา และหลวงพ่ocha ตามลำดับเวลาในชีวิตของท่าน แทนคำว่า พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)

๒. บทความนี้จะใช้ชื่อในการเรียก พระสุเมโธ พระอาจารย์สุเมโธ ตามลำดับเวลาในชีวิตของท่าน แทน คำว่า พระพรหมวชิรญาณ (โรเบิร์ต สุเมโธ)

ผลการศึกษา

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากชีวิตประวัติของหลวงพ่ocha สุภทฺโทด้วยวิธีวิจัยด้านเอกสารเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาโดยมุ่งเน้นไปที่พัฒนาการของการหล่อหลอมตัวตนผ่านทางเหตุการณ์สำคัญที่เรียกว่าเป็นจุดพลิกผันในชีวิต สถานการณ์สำคัญรวมทั้งปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น ๓ ประเด็นหลัก ดังนี้ (๑) จุดเปลี่ยนในชีวิต นำเสนอผลการศึกษาด้านเหตุการณ์ที่พลิกผันของชีวิตที่เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อสำคัญในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและทัศนคติครอบคลุมตั้งแต่ช่วงวัยเยาว์ วัยรุ่น และจนเข้าถึงช่วงดำรงสมณเพศ (๒) ประสบการณ์ชีวิต นำเสนอผลการศึกษาด้านการเผชิญโลกในมิติต่าง ๆ ที่มีส่วนในการเสริมสร้าง การเรียนรู้ ชัดเจนอุปนิสัยและทัศนคติ ซึ่งเปรียบเสมือนการปลูกฝังที่ทำให้เกิดคุณลักษณะเฉพาะตัว การรู้จักตนเองมากขึ้นและปฏิบัติอันเป็นเอกลักษณ์ (๓) ปัจจัยที่มีผลต่อการหล่อหลอมตัวตน นำเสนอผลการศึกษาอันเป็นองค์ประกอบที่ลึกลงไป คือ มีทั้ง

ปัจจัยภายนอกและภายใน เช่น บุคคลรอบข้างที่เปรียบเสมือนแม่พิมพ์ และปัจจัยภายในซึ่งหมายถึง ตัวของหลวงพ่ocha สุภโท เอง ได้แก่ คุณธรรม บุคลิกลักษณะส่วนบุคคล และสภาวะการตื่นรู้จากปัญญา ภายในซึ่งทำให้เกิดเป็นผลลัพธ์คือ เอกลักษณ์เฉพาะตัวของหลวงพ่ocha สุภโท

๑. จุดเปลี่ยนในชีวิต

ผลการศึกษาพบว่า จุดเปลี่ยนในชีวิตแบ่งตามสถานะภาพได้เป็น ๒ ช่วงเวลา ดังนี้

ก. ตอนเป็นฆราวาส

เมื่ออายุ ๙ ปี เด็กชายชา ช่วงโชติได้ขอไปเป็นเด็กวัด เพื่อเรียนรู้วิชาอ่านเขียนของพุทธศาสนา ได้แก่ อักษรธรรมอีสาน และอยู่เป็นเด็กวัดเป็นเวลา ๔ ปี ทำให้ได้เรียนรู้พระวินัย บทสวดมนต์และ ข้อปฏิบัติต่าง ๆ ในพุทธศาสนา และนำไปสู่จุดเปลี่ยนครั้งที่ ๑ คือ การบรรพชาเป็นสามเณร เป็นการเปลี่ยนแปลงสถานะจากฆราวาสสู่เพศบรรพชิตเป็นครั้งแรกในชีวิต เมื่ออายุครบ ๑๓ ปี รวมแล้วท่านอยู่ ไตรัมกาสาวพัตร์เป็นเวลา ๓ ปีและจุดเปลี่ยนครั้งที่ ๒ ที่ตามมาอย่างต่อเนื่องคือการลาสิกขาจาก สามเณร เมื่ออายุ ๑๖ ปี^๔

ข. ตอนอยู่ในเพศบรรพชิต

ในช่วงชีวิตสมณเพศ พบว่ามีจุดเปลี่ยนสำคัญ จำนวน ๔ ครั้ง คือ

๑) มรณกรรมของโยมบิดา (อายุ ๒๕ ปี พรรษาที่ ๔)

จุดเปลี่ยนที่สำคัญครั้งแรกในชีวิตสมณเพศที่ทำให้พระชาเปลี่ยนไปจากเดิมที่ตั้งใจเพียง จะบวชตามประเพณี แต่พระชากลับได้พิจารณาอย่างลึกซึ้งถึงสิ่งที่มากกว่านั้น คือ การมีประสบการณ์ การพิจารณาถึงสัจธรรมของชีวิต คือ การเกิด แก่ เจ็บและตายอย่างละเอียดถี่ถ้วนจากการเฝ้าพยาบาล และอยู่เคียงข้างโยมบิดาจนหมดลมหายใจ และตัดสินใจว่าจะไม่ลาสิกขาตามคำสัญญาที่ให้ไว้เป็นครั้งแรก และครั้งสุดท้ายกับโยมบิดา^๕

๒) การออกจาริกธุดงค์ (อายุ ๒๘ ปี พรรษาที่ ๗)

เมื่อพระชามุ่งมั่นกับการที่จะไม่ลาสิกขาแล้ว การออกจาริกธุดงค์และการได้พบกับ พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต นับเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญครั้งที่ ๒ ในชีวิตสมณเพศ เพราะเป็นผู้ที่ทำให้ท่านมั่นใจ กับหนทางแห่งจิตวิญญาณที่เลือกเดิน

การได้เดินทางไปกราบนมัสการพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ณ วัดป่าหนองผือใน อำเภอ พรณานิคม จังหวัดสกลนคร ทำให้พระชาได้เข้าใจในหลักธรรมในการปฏิบัติภาวนาอย่างถูกต้องมากขึ้น การมีครูนำทางได้ช่วยแก้ข้อสงสัยในการปฏิบัติ เพราะการศึกษาด้วยตนเองจากหนังสือ เช่น วิสุทธิมรรค

^๔ พระโพธิญาณเถร (ชา สุภโท), ไตรัมโพธิญาณ, (ม.ป.ท., ศูนย์เผยแผ่มรดกธรรม พระโพธิญาณเถร (ชา สุภโท), ๒๕๕๗), หน้า ๘-๙.

^๕ พระโพธิญาณเถร (ชา สุภโท), ไตรัมโพธิญาณ, หน้า ๑๖-๑๗.

และบุพพสิกขาวัณณา เป็นต้น ทำให้พระชาเกิดข้อสงสัยและมีความไม่เข้าใจอยู่มาก ดังนั้น การได้พบพระอาจารย์มั่นและได้รับการอบรมสั่งสอนอยู่เป็นระยะเวลา ๓ วัน ๒ คืน จึงเป็นประสบการณ์สำคัญที่นำวิถีชีวิตของพระชาเข้าสู่กระแสธรรมปฏิบัติอย่างถูกต้องและมั่นคง^๖ อีกทั้งยังมีเรื่องของวัตรปฏิบัติที่เคร่งครัดเข้มงวดโดยพระชาสามารถสัมผัสได้ด้วยตนเอง ตั้งแต่ก้าวแรกที่เข้าไปถึงบริเวณวัดหนองผือใน ซึ่งเป็นความรู้สึกประทับใจในบรรยากาศอันสงบร่มรื่นของสำนัก แม้จะไม่สวยงาม แต่มีความสงบ ความสะอาด และประกอบด้วยกิริยาอันสงบน่าเลื่อมใสของเพื่อนบรรพชิต^๗ ซึ่งมีความเรียบง่ายในการดำรงชีวิตตามที่พระศาสดาได้ทรงกำหนดข้อวัตรไว้

๓) การก่อตั้งวัดหนองป่าพง (อายุ ๓๖ ปี พรรษาที่ ๑๖)

จุดเปลี่ยนครั้งที่ ๓ ในชีวิตสมณเพศ คือ การก่อตั้งวัดหนองป่าพง ซึ่งนับเป็นการสิ้นสุดเส้นทาง การจาริกธุดงค์ของพระชา เป็นการเปลี่ยนสถานะจากพระป่าที่จาริกธุดงค์กลายเป็น “พระอาจารย์ชา” ที่อยู่ประจำที่ในวัดหนองป่าพง

เมื่อท่านได้ตั้งเป้าหมายและได้อุทิศตนเพื่ออบรมสั่งสอนฝึกฝนพระภิกษุ สามเณร รวมทั้งแม่ชีและฆราวาสผู้เป็นลูกศิษย์ โดยใช้กลวิธีต่าง ๆ ในการทดสอบจิตใจและทรมานกิเลสอย่างเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น เรื่องกามราคะ เมื่อพระลูกศิษย์ร้อนผ้าเหลืองหรือคิดถึงคนรักเก่า ท่านก็จะสอนให้พิจารณาและเตือนสติเพื่อให้ละความตั้งใจที่เป็นอกุศลและสามารถดำรงชีวิตต่อไปในฐานะพระภิกษุได้ การเปรียบเทียบความรู้สึกทางเพศเหมือน ภูเขาที่ยังไม่ตาย ท่านมักบอกว่า ให้ระวังมันฉกนะ ให้ทำ ความเพียรมาก ๆ เวลานั้นแม่แม่เบี้ย - ในกรณีที่ร้อนผ้าเหลือง หรือ การเทียบของคชาตกับการใส่ลงไปในปากงูเห่า หลวงพ่อชามักเน้นให้พิจารณาแบบนี้เมื่อเกิดความรู้สึกทางกามราคะ^๘ เรื่องความขี้เกียจและความเฉยเมยเองก็เป็นหนึ่งในบทเรียนที่ท่านคอยเตือนสติด้วยความดุเดือดปะปนกับอารมณ์ขันเพื่อให้ทั้งพระภิกษุและสามเณรจะได้รู้จักหน้าที่ของตนเองและส่วนรวมตามพระวินัย^๙ เป็นต้น ทั้งนี้เป็นเพราะท่านได้ผ่านประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติภาวนาด้วยตนเองมานานถึงกว่า ๘ ปี ทำให้ท่านมีความรอบรู้เรื่องจิตใจของมนุษย์โดยเฉพาะตัวท่านเองอย่างละเอียดลึกซึ้ง ดังนั้น ไม่ว่ากิเลสใด ๆ จะถูกซ่อนไว้ภายในใจของลูกศิษย์ ท่านก็สามารถมองเห็นทะลุได้หมด แล้วหาวิธีแก้ไขให้ได้อย่างเฉียบคมและมีไหวพริบเพราะท่าน “เคยผ่านมาแล้วทั้งหมด” บทเรียนที่ตกผลึกจากประสบการณ์ตรงในการภาวนาจึงเป็นบทเรียนที่คมคายเบิกบานทางธรรม และสามารถขัดเกลาจิตใจที่เต็มไปด้วยกิเลสได้จริง

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒-๓๓.

^๘ ไบรเตอร์ พอล, เมื่อผมอยู่กับหลวงพ่อชา, (แปลโดย อัมมาภินันโท ภิกขุ), (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๖๒), หน้า ๑๖๓-๑๖๔.

^๙ พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท), อุปสมณิ, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์เผยแผ่มรดกธรรม พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท), ๒๕๕๔), หน้า ๑๗๘.

๔) การรับลูกศิษย์ชาวต่างชาติคนแรก (อายุ ๔๙ ปี พรรษาที่ ๒๘)

จุดเปลี่ยนครั้งที่ ๔ ในชีวิตสมณเพศ คือ การรับลูกศิษย์ชาวต่างชาติคนแรกพระสุเมโธภิกขุ เป็นชาวอเมริกันที่มาบวชเพื่อศึกษาธรรมในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๑๐ และได้รับการแนะนำให้รู้จัก พระอาจารย์ชา สุภทฺโท ผ่านพระภิกษุรูปหนึ่งที่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษกับท่านได้^{๑๐}

การตัดสินใจรับพระสุเมโธภิกขุเข้ามาเป็นลูกศิษย์นับเป็นก้าวใหญ่ที่สำคัญและเป็นสิ่งที่ท้าทายความเป็นครูอาจารย์ของหลวงพ่อบุญมาที่สุท เพราะชาวต่างชาติย่อมมีมุมมองต่อวัฒนธรรมไทย พุทธศาสนาและความเคารพต่อครูบาอาจารย์ที่ไม่เข้าใจเหมือนกับชาวไทยซึ่งส่วนมากเป็นชาวบ้านพื้นเมืองในสมัยนั้นอย่างสิ้นเชิง^{๑๑} อีกทั้งยังมีบุคลิกลักษณะที่ขี้สงสัย ไม่เชื่ออะไรง่ายๆ (Skeptical) อีกทั้งชอบทำตามใจตัวเอง เอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง (Self-Centered) ดังที่พอล ไบรเตอร์ (๒๕๖๒, ๑๖) กล่าวถึงช่วงเวลาแห่งบททดสอบนี้ ว่า “พระสุเมโธเคยพยายามจับผิดท่านอาจารย์ชาอยู่ ๒ ปี แต่หาไม่พบเลยในที่สุดจึงเลิก” จากเหตุการณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงความหนักแน่นในศีลธรรม ความเยือกเย็นและลุ่มลึกทางปัญญาภายในของหลวงพ่อบุญมาที่สามารถพิสูจน์ตนเองต่อสายตาอันแหลมคมของชาวตะวันตกที่มีหลักการทางความคิดและปรัชญาได้ จะเห็นได้ว่านอกจากจะไม่พบข้อบกพร่องในปฏิบัติอันบริสุทธิ์แล้วยังกลับทำให้พระสุเมโธเกิดความรัก ความเลื่อมใสในตัวหลวงพ่อบุญมาในที่สุด โดยท่านสุเมโธกล่าวว่า “ผมรักท่านอาจารย์ชามาก รักเหมือนพ่อเลย...”^{๑๒}

การที่หลวงพ่อบุญมายืนยันในหลักการให้พระสุเมโธปฏิบัติตามข้อวัตรและพระวินัยของวัดป่าอย่างเคร่งครัดเช่นเดียวกับพระภิกษุสามเณรไทยโดยไม่มีข้อยกเว้นก็เพื่อเป็นการนำเข้าสู่หลักสูตรการขัดเกลาจิตใจ ลดกิเลสตัดตาตัวตนและทิวาอย่างเสมอภาค จนในที่สุดหลวงพ่อบุญมาสามารถอบรมบ่มนิสัยและฝึกฝนพระสุเมโธให้กลายเป็น “กองทัพนคร” อันเป็นกำลังสำคัญ หรือ “หัวหน้าฝ่ายสงฆ์” ที่จะไปก่อตั้งพุทธศาสนาในดินแดนตะวันตก ณ ประเทศสหราชอาณาจักร วัดป่าจิตตวิเวก ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๒

จากการศึกษาพบว่า “จุดเปลี่ยน” ในชีวิตของหลวงพ่อบุญมา คือ จุดตัดสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถานะไปจากเดิม โดยสามารถแบ่งเป็น ๒ ช่วงเวลาหลัก คือ (๑) ช่วงฆราวาส : มีจุดเปลี่ยน ๒ ครั้งสำคัญ ได้แก่ การบรรพชาเป็นสามเณรซึ่งเป็นก้าวแรกแห่งการเข้าสู่โลกแห่งธรรมและการลาสิกขา คือ การคืนสู่ชีวิตฆราวาสซึ่งจะเป็นการเผชิญโลกกว้าง เป็นโอกาสในการสะสมประสบการณ์ในฐานะคนธรรมดา (๒) ช่วงสมณเพศมีจุดเปลี่ยน ๔ ครั้งที่มีอิทธิพลต่อการสร้างเป้าหมายในชีวิตอย่างชัดเจน

^{๑๐} ดูรายละเอียดใน คณะศิษย์วัดป่ารัตนวัน, ธรรมปรากฏ: ชีวิตประวัติพระราชมุนีอาจารย์, (กรุงเทพมหานคร บริษัท โรงพิมพ์ อักษรสัมพันธ์ (๑๙๘๗) จำกัด, ๒๕๕๗).

^{๑๑} ไบรเตอร์ พอล, เมื่อผมอยู่กับหลวงพ่อบุญมา, (แปลโดย ธัมมาภินันท์ ภิกขุ), หน้า ๓๙.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖.

ได้แก่ ๑) มรณกรรมของโยมบิดาเป็นปัจจัยกระตุ้นให้ตระหนักรู้สัจธรรมของชีวิตผ่านความเจ็บป่วยและความตาย ๒) การตัดสินใจออกจาริกธุดงค์ เพื่อแสวงหาครูบาอาจารย์ด้านการภาวนาและการปฏิบัติภาวนาอย่างเคร่งครัดเพื่อเผชิญหน้ากับความจริงของชีวิต ๓) การก่อตั้งวัดหนองป่าพงซึ่งเปลี่ยนบทบาทและเพิ่มหน้าที่ในการอบรมฝึกฝนลูกศิษย์เพื่อให้รู้จักตัวเองและต่อสู้กับกิเลสในจิตใจอย่างเข้มงวด ๔) การรับลูกศิษย์ชาวต่างชาติคนแรก เป็นการเปลี่ยนบทบาทอีกครั้ง คือ การกลายเป็นบุคคลต้นแบบทางจิตวิญญาณเป็นครูผู้ให้แสงสว่างแก่ศิษย์ชาวตะวันตก นับเป็นบูรพาจารย์ผู้ไปวางรากฐานของวัดป่าไทยในประเทศไทยตะวันตกอย่างยั่งยืน

๒. ประสบการณ์สำคัญในชีวิต

ในส่วนนี้ผู้วิจัยแสดงผลการศึกษาด้านประสบการณ์ชีวิตที่มีส่วนสำคัญต่อการหล่อหลอมตัวตนของหลวงพ่ocha สุภทฺโท ซึ่งถึงแม้ประสบการณ์ชีวิตเหล่านี้อาจจะไม่ได้มีผลกระทบใหญ่จนเรียกว่าเป็นจุดเปลี่ยนในชีวิต แต่ประสบการณ์ชีวิตเหล่านี้ก็มีความสำคัญต่อการขัดเกลาลักษณะอุปนิสัยของหลวงพ่ocha สุภทฺโท ซึ่งประกอบด้วย ๕ เหตุการณ์หลัก คือ

๑) ความเบื่อหน่ายชีวิตฆราวาส

ประสบการณ์ความเบื่อหน่ายซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนภายใน แบ่งได้เป็น ๓ ช่วงวัย ดังนี้

๑. วัยเยาว์

เมื่อเด็กชายชา ช่วงโชติ ในวัย ๙ ปี รู้สึกเบื่อและอดทนไม่ไหวกับการช่วยทำงานดูแลไร่ยาสูบไร่นา และแปลงผักของครอบครัวซึ่งเป็นงานหนักที่ซ้ำซากจำเจจึงได้พยายามวิ่งหนีหรือหาทางออกจากความทุกข์และความเครียดด้วยการเข้าสู่พุทธศาสนา คือ การขอไปเป็นเด็กวัดและบรรพชาเป็นสามเณร ซึ่งท่านได้กล่าวถึงตนเองในวัยเด็กว่า ตัวเองรู้สึกขี้เกียจ และนั่นเป็นมูลเหตุสำคัญของการบรรพชาเป็นสามเณรซึ่งหมายถึงว่า ยังไม่ได้มาจากศรัทธาใด ๆ เพราะตัวเองก็ยังไม่รู้จักว่าพุทธศาสนาคืออะไร เพราะตัวเด็กชายชา นั้นรู้เพียงแต่อยากหนีหลบออกมาจากความขี้เกียจ ความทุกข์ และความเครียดที่มีอยู่ในชีวิตเท่านั้น อย่างไรก็ตามจากเหตุการณ์นี้ทำให้ทราบว่า ความคิดเรื่องการขอเป็นเด็กวัดและการบวชเป็นความคิดริเริ่มของตัวเด็กชายชาเอง

๒. วัยรุ่น

หลังจากการลาสิกขาจากสามเณรก็ได้กลับมาอยู่ช่วยงานที่บ้าน โดยที่นายชาในวัย ๑๖ ปี สามารถช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ให้บิดามารดาได้มากขึ้น ซึ่งหมายถึงว่าได้รับการฝึกฝนให้มีความอดทนมากขึ้นแล้ว แต่ในขณะเดียวกัน นายชาก็กลับมีความรู้สึกที่ “ชีวิตฆราวาสนั้นไร้แก่นสาร”^{๑๓} โดยท่านได้อธิบายถึงความรู้สึกตอนนั้นว่า “... รู้สึกเบื่อ และไม่ได้อยากอยู่กับครอบครัว แต่กลับอยากไปอยู่คนเดียว

^{๑๓} พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท), อุปลสมณิ, หน้า ๙.

ซึ่งตัวเองก็ยังไม่รู้ว่าเกิดจากอะไร...”^{๑๔} และความเบื่อหน่ายชีวิตฆราวาสนี้เอง นำพาท่านไปสู่การแสวงหาคำตอบของชีวิตด้วยการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ เมื่ออายุ ๒๑ ปี

๓. วัยหนุ่ม - บรรพชิตช่วงต้น

หลังการอุปสมบทเป็นพระภิกษุแล้ว พ.ศ. ๒๔๘๘ พระชาในวัย ๒๗ ปี พรรษาที่ ๗ เกิดความเบื่อหน่ายอีกครั้งจากการเป็นพระบ้าน (ฝั่งคามวาสี) เพราะพิจารณาว่าความเป็นอยู่ที่มีแต่การบวชตามประเพณีและการเรียนปริยัตินั้นห่างไกลจากการปฏิบัติภาวนาที่แท้จริง เมื่อเปรียบเทียบดูแล้ว ทำให้ตระหนักรู้ว่าวิถีชีวิตในสมัยปัจจุบันคงไม่เหมือนกับสมัยพุทธกาล จึงตัดสินใจออกจาริกธุดงค์เพื่อตามหาครูอาจารย์ด้านการปฏิบัติ^{๑๕}

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ทั้งสามเหตุการณ์ข้างต้นสะท้อนถึงความเบื่อหน่ายชีวิตฆราวาสจากความอึดอัด - ความซีเกียจและความไม่อดทน ความไม่รู้ - จากความรู้สึกไร้แก่นสารในชีวิตฆราวาส และการพิจารณาถึงความแตกต่างในวิถีชีวิตของสมัยพุทธกาลและสมัยปัจจุบันในช่วงชีวิตของท่าน

อารมณ์และความรู้สึกเหล่านี้เป็นสิ่งผลักดันทำให้เกิดการดิ้นรนในวัยเด็ก พยายามหาคำตอบหรือกลบเกลื่อนความเบื่อหน่ายในวัยรุ่น และท้ายที่สุดคือ การออกเดินทางแสวงหาคำตอบในคำถามที่อยู่ค้างคาใจมานานในวัยหนุ่ม ดังนั้น จะเห็นได้ว่า “ความเบื่อหน่าย” กลับเป็นจุดเริ่มต้นผลักดันให้ท่านออกเดินทางแสวงหาคำตอบของชีวิต การเรียนรู้ชีวิตอย่างรอบด้านและสามารถนำมาสอนลูกศิษย์ต่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒) การผิดหวังในความรัก

บทเรียน “ความไม่แน่นอนของชีวิต” ที่สะท้อนออกมาได้จากการผิดหวังในความรักครั้งใหญ่ในชีวิตวัยรุ่นของนายชาในวัย ๑๙ ปีนั้น เป็นเพราะความผันผวนและขัดข้องทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทำให้ท่านไม่สามารถแต่งงานกับคนที่รักได้ เพราะฝ่ายหญิงสาวกลับต้องไปแต่งงานกับพี่ชายต่างสายเลือดของตนซึ่งเป็นเพื่อนสนิทของนายชาแทน ดังนั้น อุทาหรณ์เรื่อง “ความไม่แน่นอนของชีวิต” ที่เกิดขึ้นของนายชาจึงกลายมาเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อคำสอนและกลวิธีการสอนของหลวงพ่อดวงตลอดชีวิตการอบรมฝึกฝนและสั่งสอนของท่าน ดังที่ท่านชอบสอนอยู่บ่อยๆอย่างอารมณ์ดีว่า “...มันไม่แน่นอนหรอก...”^{๑๖}

^{๑๔} พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท), ใต้ร่มโพธิญาณ, หน้า ๕.

^{๑๕} พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท), ใต้ร่มโพธิญาณ, หน้า ๒๑.

^{๑๖} พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท), อุปลมณี, หน้า ๔๘๒.

๓) การเผชิญหน้ากับสตรีเพศ

นอกเหนือจากการผิดหวังในความรักในวัยรุ่น ยังมีเหตุการณ์ที่เป็นประสบการณ์สำคัญอีก ๓ เหตุการณ์ ที่เกี่ยวข้องกับสตรีเพศที่นายชา/พระชาต้องเผชิญกับเหตุการณ์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนี้

๑. การเผชิญหน้ากับภรรยาของเพื่อนผู้เพ่งล้นบุญ

เมื่อความปรารถนาดีกลับกลายเป็นช่องว่างให้เกิดการฉวยโอกาส ซึ่งเกิดจากการที่นายชา ตั้งใจว่า จะอยู่ค้างคืนเป็นเพื่อนครอบครัวของเพื่อนสนิทผู้เพ่งล้นบุญ เพราะกังวลใจว่าครอบครัวของเพื่อน ผู้เสียชีวิตจะรู้สึกว่าเขาหลังงานฌาปนกิจ แต่ภรรยาของเพื่อนผู้เพ่งล้นบุญกลับฉวยโอกาสและความหวังดีของนายชาด้วยการแอบมานอนเคียงข้างแล้วจับมือของนายชาลูบไล้เรือนร่างของตน แต่นายชา ณ ขณะนั้นได้แต่แกล้งทำเป็นหลับไป โดยไม่ตอบสนองใดๆกลับไป^{๑๗}

๒. การวิ่งหนีออกจากช่อง

กลุ่มเพื่อนวัยรุ่นของนายชาได้โน้มน้าวให้นายชาได้ลิ้มลองรสชาติเนื้อหนังทางโลก^{๑๘} ก่อนที่จะตัดสินใจออกบวชอีกครั้ง แต่ทว่าเมื่อถึงขณะที่ต้องเผชิญหน้ากับหญิงสาวตรงหน้าเพียงลำพังในห้องของ โรงแรม นายชากลับวิ่งหนีออกมาจากห้องนั้นอย่างรวดเร็ว เพราะมีความรู้สึกรังเกียจใบหน้าที่ได้เต็มไปด้วย สิวและแป้งพอกหน้าของหญิงสาวที่จะมาเป็นคู่นอนในคืนนั้น^{๑๙}

๓. การเก็บของหนีอุปาสิกาในยามค่ำคืน

ขณะที่พักอยู่วัดแห่งหนึ่ง ณ อำเภอบ้านดอง จังหวัดนครพนม พระชาได้ตระหนักรู้ตัวเอง ดีว่า จิตใจกำลังเอนเอียงไปหาอุปาสิกาที่มาถวายอาหารเช้าและสนทนาด้วยทุกวัน โดยท่านได้กล่าวไว้ว่า จิตใจของท่านหวั่นไหวไปตามจริตที่นางแสดงออก และตระหนักรู้ว่านี่ไม่ใช่สิ่งที่เหมาะสมระหว่าง พระภิกษุกับโยม ดังนั้น จึงตัดสินใจและรีบเก็บบริวารแล้วออกเดินทางจากวัดกลางดึกทันที^{๒๐}

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าทั้งสามเหตุการณ์ที่ท่านต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นั้น มีจุดเชื่อมต่อที่เหมือนกัน คือ ความอดทน ความเด็ดเดี่ยวในจุดยืนของตนเองที่เลือกที่จะไม่ตอบสนอง ใด ๆ เพราะรู้ว่าไม่เหมาะสม จากการถูกยั่วชวน/คุกคามทางเพศ การมีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง เพราะตระหนักรู้ว่าเป็นสิ่งที่ตนเองรู้สึกรังเกียจ จากการวิ่งหนีออกจากช่องและความหวั่นไหวในจิตใจ

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒-๑๓.

^{๑๘} ผู้วิจัยแปลมา จากคำว่า The Pleasure of the Flesh, **Stillness Flowing**, ๒๕๖๐, หน้า ๓๗ ; [ออนไลน์], แหล่งที่มา <https://www.jayasaro.panyaprteep.org/files/books/2018/000065/Stillness%20Flowing.pdf> [๓๐ เมษายน ๒๕๖๙].

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๗.

^{๒๐} พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท), **ไตรัมโพธิญาณ**, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์เผยแผ่มรดกธรรม พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท), ๒๕๕๗), หน้า ๔๐-๔๑.

จากการเก็บของหนีบาสิกายามคำคืนซึ่งเป็นคำตอบที่มั่นคงและเด็ดขาด ภายหลังการทบทวนภายในใจ เป็นอย่างดีและเลือกที่จะเดินจากไปเพื่อรักษาชีวิตพรหมจรรย์

๔) การอยู่ภาวนาในป่าช้า

การอยู่ภาวนาในป่าช้าถือเป็นประสบการณ์ด้านการภาวนาของหลวงพ่อบุญที่ส่งอิทธิพลโดยตรงต่อการสร้างอัตลักษณ์ตัวตนของท่าน ได้แก่ ความอดทน ความหาญกล้าในธรรม ความไม่กลัวตาย ความเด็ดเดี่ยว แน่วแน่และปัญญาอันเฉียบคม^{๒๑}

พระชาได้เดินทางมาถึงวัดโปรดคล่อง สำนักของพระอาจารย์คำดีแห่งป่าช้านาป่าคงและพบว่า ช่วงฤดูแล้งนี้เหมาะกับการภาวนาในป่าช้า ถึงแม้ท่านจะมีความกลัวผีป่าช้าอย่างมาก แต่ในที่สุดท่านก็ตัดสินใจบังคับตัวเองที่จะทดลองภาวนาในป่าช้าให้ได้ โดยท่านบังคับใจตัวเอง “ทั้ง ๆ ที่ใจก็ไม่อยาก จะไปนั่นแหละ แต่ก็บังคับมัน เพราะจะรอให้พร้อมหมดทุกอย่างนั้นมันไม่พร้อมหรอก”^{๒๒}

เมื่อความกลัวต่อสิ่งที่ไม่รู้จักหรือมองไม่เห็นได้ปรากฏขึ้นมาตรงหน้าและพุ่งขึ้นสู่จุดสูงสุด ภายในใจ ปรากฏว่าท่านรู้สึกกลัวมากจนขวัญหนี - สติหาย อีกทั้งยังลืมพระรัตนตรัยที่ควรจะเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวในใจโดยท่านกล่าวว่าเป็นเพราะ “จิตมันไม่มีที่พึ่ง”^{๒๓} แล้ว “เมื่อความกลัวมีมากแล้วก็ย่อมมี ที่สุดของความกลัว”^{๒๔} ท่านจึงได้ถามตัวเองว่า “กลัวอะไร” ทำให้ท่านพบคำตอบว่า นี่เป็นความกลัว ในสิ่งที่ยังไม่รู้จัก หรือ “ความกลัวตาย” ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ว่านี่นับเป็นวิธีการแห่งโยนิโสมนสิการ นั่นคือ การแยกแยะ ออกให้เห็นสิ่งนั้นๆหรือปัญหานั้นๆตามสภาวะความเป็นจริงและตามความสัมพันธ์ แห่งเหตุปัจจัย^{๒๕}

หลังจากพิจารณาจนรู้จักสภาพจิตใจที่แท้จริงของตัวเองแล้วทำให้จิตใจสามารถพลิกกลับได้ “ความไม่กลัว” ก็เข้ามาแทนที่และสามารถสงบใจลงได้ จากที่เหมือนกับว่าจะสติแตกไปก็หวนกลับมา มีสติพร้อมกับปัญญาภายในที่เกิดขึ้นมาใหม่ได้ “ดูเหมือนคล้ายกับเราออกจากที่มีดที่สุดมาพบแสงสว่าง นั้นแหละ”^{๒๖} ความไม่กลัวและการพิจารณาตระหนักรู้ว่าความตายคืออะไรและอยู่ที่ไหน เปรียบเสมือน

^{๒๑} ดูรายละเอียดใน เสฐียรพงษ์ วรรณปก, สองอาจารย์ผู้ยิ่งใหญ่ : หลวงพ่อพุทธทาส และ หลวงพ่อชา. (กรุงเทพมหานคร : กองทุนอริยมรรค. ๒๕๔๙).

^{๒๒} พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท), อุปลมณี, (ศูนย์เผยแผ่มรดกธรรม พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท), ๒๕๕๔), หน้า ๒๗.

^{๒๓} พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท), อุปลมณี, หน้า ๒๗.

^{๒๔} พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท), พระโพธิญาณเถรเทศนา, (กรุงเทพมหานคร: โอเอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๖), หน้า ๓๓๙.

^{๒๕} สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๖๔, หน้า ๕๗.

^{๒๖} พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท), พระโพธิญาณเถรเทศนา, (กรุงเทพมหานคร: โอเอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๖), หน้า ๓๓๙.

ปัญญาภายในที่เกิดจากการเผชิญหน้าสภาวะที่น่ากลัวที่สุดในชีวิต ซึ่งหลังจากนั้นจิตใจของท่านมีความเข้มแข็งมากขึ้นและไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรคทั้งปวงในการปฏิบัติภาวนาและรวมทั้งการดำรงชีวิตต่อไปด้วย

อีกหนึ่งประสบการณ์สุดชั่วที่สำคัญไม่แพ้กันและไม่สามารถหลีกเลี่ยงสำหรับชีวิตพรหมจรรย์ นั่นคือ ความท้าทายจาก “ความรู้สึกทางเพศหรือกามราคะ” ที่ปรากฏขึ้นราวกับเป็นมโนภาพที่ทำให้ท่านไม่สามารถก้าวเดินต่อไปข้างหน้าได้ นับเป็นอุปสรรคขั้นสูงและละเอียดอ่อน เพราะมันคือเป็นกิเลสที่ฝังรากฐานอยู่ในใจมานาน อย่างไรก็ตามหลวงพ่อก็ได้ย้อนกล่าวถึงช่วงเวลาดังกล่าวว่า กามราคะนี้เป็นที่สุดของกิเลสในอีกด้านหนึ่ง และนั่นเป็นคำคืนที่ยาวนานเหมือนกับวันที่มีความกลัวตายในการภาวนาอยู่ที่ป่าช้าและต้องใช้เวลากว่าหลายสิบคืนที่ต้องกัดฟันและอดทนอย่างหนักแน่นเพื่อให้ฝ่าฟันปรากฏการณ์แห่งกามราคะนี้ไปได้^{๒๓}

๕) การอยู่จำพรรษากับพระอาวุโส

ในช่วงก่อนเข้าพรรษา (พรรษาที่ ๑๐) หลังจากธุดงค์มาถึงวัดป่าแห่งหนึ่ง ตั้งอยู่ในเขตป่าช้า เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ได้พบกับสำนักของพระอาวุโสรูปหนึ่ง แต่ถึงแม้จะได้ร่วมพรรษาในสำนักของพระอาวุโส พระชากลับต้องรับกติกาในการปฏิบัติที่พระอาวุโสตั้งขึ้นสำหรับพระผู้มาใหม่และไม่รู้ที่มานี้ไว้หลายอย่าง คือ (๑) ไม่รับของประเคนจากโยมโดยตรง ต้องคอยรับจากพระรูปอื่นส่งให้ (๒) ไม่ให้ร่วมอุโบสถสังฆกรรม ให้บอกปริสุทธิต่อนั้น (๓) เวลารับฉันอาหาร ให้นั่งต่อท้ายพระอายุพรรษาที่น้อยที่สุดของสำนัก^{๒๔}

ข้อปฏิบัติทั้งหมดนี้พระชาได้ปฏิบัติตามโดยไม่มีข้อโต้แย้งใด ๆ เพราะรู้อยู่ดีว่าเป็นการทดสอบจากหลวงตาและคณะ อีกทั้งยังตระหนักรู้ว่าการปฏิบัติตามกติกานี้จะมีส่วนช่วยขัดเกลากิจใจให้ระมัดระวังตัวมากขึ้น รวมทั้งช่วยลดทิฐิมานะของตัวเองให้เบาบางลงด้วย

จากการศึกษาประสบการณ์สำคัญในชีวิตตั้งแต่วัยเยาว์จนถึงช่วงการดำรงชีวิตในสมณเพศ สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการการดิ้นรนต่อสู้และความเป็นนักสู้มาตั้งแต่วัยเยาว์ แม้ท่านจะบอกว่าแท้จริงแล้วมาจาก “ความขี้เกียจ และความไม่อดทน” ก็ตาม แต่นี่เป็นวิธีการหลบหนีเข้าหาร่มเงาของต้นไม้ใหญ่อย่างพุทธศาสนาอันร่มเย็น

ในลำดับถัดมา ประสบการณ์ชีวิตในวัยรุ่นย่อมเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตซึ่งนายชาได้เกิดความรู้สึกและตระหนักรู้ถึงสิ่งที่ผู้คนส่วนใหญ่มักจะมองข้ามไป นั่นคือ การแสวงหาความหมายของการมีชีวิต จาก “ความเบื่อหน่าย” “ความรู้สึกไร้แก่นสาร” “ความผิดหวัง” และรวมทั้ง “ความไม่รู้” ในชีวิตของคนธรรมดา ซึ่งแม้ตัวนายชาเองอาจจะยังหาคำตอบไม่เจอ แต่สุดท้ายก็ไม่สามารถโกหกตัวเองได้อีกต่อไป และ

^{๒๓} พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท), **อุปลมณ**, หน้า ๒๙.

^{๒๔} พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท), **ใต้ร่มโพธิญาณ**, หน้า ๖๓.

ตัดสินใจออกเดินทางหาคำตอบให้กับชีวิตตนเองได้ในที่สุด นั่นคือการตัดสินใจอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ซึ่งเป็นหนึ่งในหนทางที่ให้คำตอบและทำให้ท่านแสวงหาความหมายของชีวิตและความรู้ได้ต่อไปอย่างมั่นคง และลำดับท้ายสุดผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า หากประสบการณ์ “ความกลัวตาย” ในป่าช้าเปรียบเสมือนอุปสรรคภายในใจที่มาจากสัญชาตญาณในการเอาตัวรอดแล้ว มโนภาพของ “ความรู้สึทางเพศหรือกามราคะ” ที่ปรากฏขึ้นตามมาจากนั้นก็ คือ สมรรถนิจทางจิตใจที่ละเอียดและซับซ้อนยิ่งกว่า ซึ่งการจะก้าวข้ามไปได้นั้นต้องใช้ทักษะของความอดทนและปัญญาที่จะต้องตามรู้เท่าทันกิเลสในจิตใจของตนไปให้ได้

๓. ปัจจัยที่มีผลต่อการหล่อหลอมตัวตน

ผลการศึกษาพบว่า การหล่อหลอมตัวตนของหลวงพ่อบุญนั้น มีความเกี่ยวข้องกับทั้งทางโลกและทางธรรมอย่างสมดุล โดยผ่านบุคคลต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตเปรียบเสมือนแม่พิมพ์ที่มีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานทางจิตตปัญญาในชีวิตของหลวงพ่อบุญ โดยสามารถแบ่งออกเป็น

๑) ปัจจัยภายนอก: จำแนกได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ

ก. ปัจจัยจากครอบครัว

๑. โยมบิดา - พ่อบุญ ช่วงโชติ

ท่านเป็นบุคคลที่มีพระคุณในชีวิตของหลวงพ่อบุญ โยมบิดาได้ให้โอกาสทั้งความยินยอมในการเป็นเด็กวัดของเด็กชายชา/สามเณรและสนับสนุนการบวชของพระชาอยู่เสมอ อีกทั้งไม่ยอมให้ลาสิกขาอีกด้วย

จากการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าการเจ็บป่วยและการเสียชีวิตในเวลาต่อมาของโยมบิดา เป็นปัจจัยที่ส่งอิทธิพลในการตัดสินใจครั้งสำคัญในชีวิตของพระชาว่าจะบวชตลอดชีวิต ซึ่งนอกจากจะเป็นการรักษาสัญญาครั้งสุดท้ายที่ให้ไว้กับโยมบิดาแล้วยังเป็นการเปลี่ยนแปลงภายในตัวของท่านที่จากเดิมยังไม่มั่นคงว่าจะสึกหรือไม่ กลับกลายเป็นความมุ่งมั่นในการแสวงหาทางออกจากทุกข์ของมนุษย์ที่มี “ความเจ็บและความตาย” เป็นปลายทางให้ได้ เพราะร่างกายของบิดาที่ไร้ลมหายใจเป็นภาพที่ทรงอิทธิพลที่สุดในขณะนั้น

๒. โยมมารดา - แม่พิมพ์ ช่วงโชติ

ท่านเป็นบุคคลที่มีพระคุณในชีวิตของหลวงพ่อบุญเช่นเดียวกับโยมบิดา เมื่อมีโอกาสทดแทนบุญคุณของโยมมารดา หลวงพ่อบุญจึงตัดสินใจรับนิมนต์ที่โยมมารดานิมนต์ท่านให้กลับบ้านที่จังหวัดอุบลราชธานี ท่านสร้างวัดหนองป่าพง และได้เริ่มต้นชีวิตที่อยู่ประจำวัดเพื่ออบรมลูกศิษย์ โดยมีความตั้งใจและเป้าหมายในการดำรงชีวิตคือการอยู่เพื่ออบรมสั่งสอนให้ทุกคนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังอนุญาตให้มีการบวชแม่ชี โดยโยมมารดานับเป็นแม่ชีรูปแรกแห่งวัดหนองป่าพง ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า “ความกตัญญู” นับเป็นจุดเริ่มต้นของการก่อตั้งวัดหนองป่าพง โดยเปลี่ยนสถานะ

ของตนเองจากพระปาผู้จาริกธุดงค์กลายเป็นพระอาจารย์ประจำวัดป่าและเริ่มบุกเบิกการสอนจากประสบการณ์ที่มีบทเรียนที่ตกผลึกหลังการจาริกธุดงค์มายาวนานกว่า ๘ ปี

ข. ปัจจัยจากครูบาอาจารย์

๑. พระอาจารย์ลัง

ท่านเป็นทั้งพระอาจารย์และพระพี่เลี้ยงผู้ให้ความรู้วิชาและรากฐานความรู้ทางพุทธศาสนาและสังฆธรรมทางโลก กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีอิทธิพลที่ทำให้สามเณรชาติตัดสินใจลาสิกขาตามออกมาสู่โลกของคนธรรมดา

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า นอกจากพระอาจารย์ลังจะทำให้หลวงพ่อบุชาในวัยเยาว์ได้เรียนรู้ความจริงเรื่อง ความหวั่นไหวในศรัทธาหรือวิกฤตศรัทธา ความไม่แน่นอนในชีวิต ความไม่แน่นอนในความรักทางโลก ก็ยังทำให้ได้เรียนรู้ถึงจิตใจของมนุษย์ที่มีความกลับกโลกและเชื่อถือไม่ได้ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้นำไปสู่พัฒนาการทางจิตวิญญาณทั้งเรื่องการละวางตัวตน ความยึดมั่นถือมั่น และความไม่แนในเวลาที่ต่อมา

๒. พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต

ท่านเป็นบุคคลสำคัญในชีวิตที่ชี้ทางสว่างในการปฏิบัติภาวนา^{๒๙} และเป็นผู้ที่ทำให้มั่นใจในหนทางที่เลือกเดินบนเส้นทางแห่งจิตวิญญาณ เพราะนอกจากจะสามารถไขข้อสงสัยในใจสำหรับผู้ปฏิบัติใหม่อย่างพระชาได้มากมายแล้วยังรวมไปถึงวิถีชีวิตของพระปาที่พระอาจารย์มั่นได้สร้างขึ้นเป็นวิถีชีวิตที่ทำให้พระชา รู้สึกว่าสามารถดำเนินรอยตามได้และสามารถไปถึงเป้าหมายสูงสุดของชีวิตได้ ซึ่งนั่นคือ การพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง

ผลการศึกษาทำให้เห็นว่า พระอาจารย์มั่นไม่ได้เป็นเพียงตะเกียงที่ส่องนำทาง ผู้ส่งมอบวิถีชีวิตการปฏิบัติภาวนาอย่างถูกต้องและมั่นคงเพียงอย่างเดียว แต่เป็น “แม่พิมพ์” ที่พระชาเลือกที่จะเดินรอยตามและสืบทอดวัตรปฏิบัติอันงดงามให้เป็นเอกลักษณ์ของพระปาไทย

ค. ปัจจัยจากลูกศิษย์ชาวต่างชาติคนแรก

๑. พระสุเมโธภิกขุ (โรเบิร์ต สุเมโธ)

ท่านเป็นบุคคลสำคัญที่เข้ามาเพื่อทดสอบหลวงพ่อบุชาในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ ความพร้อมในด้านการสอน เทคนิคกลวิธีการสอนที่ต้อง “พลิกแพลง” ธรรมะให้เป็น “สากล” โดยอยู่เหนือวัฒนธรรมและความเชื่อแบบชาวไทย รวมไปถึงความพยายาม ความเด็ดเดี่ยว และความมุ่งมั่นในเป้าหมายและวิถีชีวิตพระปาผู้เคร่งครัดในธุดคัวัตรและพระธรรมวินัย อีกทั้งท่านพระสุเมโธยังเป็นบุคคลสำคัญที่ทำให้

^{๒๙} ดูรายละเอียดใน เสฐียรพงษ์ วรรณปก, สองอาจารย์ผู้ยิ่งใหญ่ : หลวงพ่อพุทธทาส และ หลวงพ่อบุชา, (กรุงเทพมหานคร : กองทุนอริยมรรค, ๒๕๔๙).

การเผยแพร่คำสอนของพุทธศาสนาและสายวัดป่าของพระอาจารย์ชาได้มีชื่อเสียงไปยังกลุ่มประเทศฝั่งตะวันตก^{๓๐} โดยเริ่มต้นที่ประเทศ สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกาและอิตาลี

ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าทักษะและปฏิภาณไหวพริบของหลวงพ่อบุชาปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนที่สุดเมื่อท่านเริ่มสอนชาวต่างชาติรูปแรกนี้ เพราะนอกจากจะมีอุปสรรคด้านภาษา วัฒนธรรม ประเพณีไทยที่ชาวต่างชาติไม่คุ้นเคยแล้ว ยังมีเรื่องตัวตน ความคิด การมองโลกที่ไม่เหมือนกันอีกด้วย^{๓๑} แต่หลวงพ่อบุชาก็สามารถประยุกต์ใช้บทเรียนที่ตกผลึกแล้วภายในตนเองเพื่อช่วยเหลือและขัดเกลาตัวตนของท่าน พระสุเมโธได้เป็นอย่างดีและสมบูรณ์แบบ^{๓๒}

๒) ปัจจัยภายใน ได้แก่ ตัวหลวงพ่อบุชาเอง

จากการศึกษาพบว่า ไม่ว่าจะเป็นจิตใจของหลวงพ่อบุชาหรือของใคร ๆ ก็ย่อมยากที่จะเข้าถึงได้ และการเลือกที่จะไปทาง “ดีหรือชั่ว” ย่อมขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของ “ปัจเจกบุคคล” นั่นเอง แต่แนวโน้มของความเป็นไปได้คือ ความชอบในทางใดทางหนึ่งที่ปรากฏขึ้นมาในจิตใจ มันมักจะกลายเป็น “เข็มทิศ” ที่มีอิทธิพลนำพาเจ้าของไปยังสิ่งที่ชอบนั้น ๆ ซึ่งสำหรับ “หลวงพ่อบุชา” นั้น อาจมีความรักในธรรมะอยู่ตั้งแต่เล็ก ๆ เป็นต้นทุนเดิมในจิตใจ ดังที่ท่านเคยเล่าถึงการละเล่นสมัยเด็กว่า ตัวเองชอบใช้ผ้าขาวม้ามาห่มเล่นเป็นพระ แล้วให้เพื่อนๆ เล่นเป็นโยมอุปัฏฐาก เอาน้ำมาให้แล้วรับศีล รับพร แทนที่จะเล่นเลียนแบบเหมือนคนอื่น ๆ เช่น ทหาร ตำรวจ เป็นต้น^{๓๓}

ผลจากการศึกษาเรื่องปัจจัยภายใน ทำให้ผู้วิจัยสามารถเห็นได้อย่างชัดเจนว่า สิ่งที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในชีวิตนั้นมาจากปัจจัยภายในที่สำคัญที่สุด คือ “ตัวของหลวงพ่อบุชาเอง”

“กูจะไปบวช!”^{๓๔} เสียงร้องที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความรู้สึกอันท่วมท้นและความเจ็บปวดจากการถูกไม้ตอกกระเด็นมาจากตัวท่าน นี่คงเป็นความรู้สึกที่ปะปนไปกับความโกรธและความอดทนที่ถึงขีดสุดแล้ว ณ ขณะนั้น

จากเหตุการณ์นี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ถ้าหากวันนั้นท่านไม่ “ตัดสินใจ” วิ่งหนีออกมาจากความทุกข์ในใจของเด็กตัวเล็ก ๆ ก็คงจะไม่มีหลวงพ่อบุชาที่รู้จักกันในวันนี้ ดังนั้น เมื่อพิจารณาอารมณ์ “ความเบื่อหน่าย” และขีดจำกัด หรือ “ความไม่อดทน” จากการทำงานบ้าน หนึ่งในปัจจัยที่ผลักดันทำให้

^{๓๐} ดูรายละเอียดใน คณะศิษย์วัดป่ารัตนวัน, ธรรมปรากฏ: ชีวิตประวัติพระราชมุนีอาจารย์, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ (๑๙๘๗) จำกัด, ๒๕๕๗).

^{๓๑} ดูรายละเอียดใน สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต). (๒๕๖๖), ความเป็นกัลยาณมิตรของหลวงปู่ชา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.watnyanaves.net/th/book-full-text/86> [๓๐ เมษายน ๒๕๖๙].

^{๓๒} ดูรายละเอียดใน ธรรมปรากฏ: ชีวิตประวัติพระราชมุนีอาจารย์, ๒๕๕๗.

^{๓๓} พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท), อุปลัมภี, หน้า ๗.

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

เด็กชายชา “ตัดสินใจ” ขอบไปเป็นเด็กวัดและบรรพชาเป็นสามเณรจึงเป็นที่มาของจุดเปลี่ยนครั้งแรกของชีวิตดังกล่าวไว้แล้วข้างต้น

อีกทั้งยังมีเรื่อง “ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง” ซึ่งจากการศึกษาทำให้รู้ว่า ท่านรู้จักตัวเองดีถึงสิ่งที่ชอบ-ไม่ชอบ และสิ่งที่ดี-ชั่ว กล่าวคือ การตัดสินใจว่าจะเลือกทำแต่ความดี และละทิ้งความชั่ว เป็นสิ่งที่เจ้าตัวเป็นคนกระทำด้วยตนเองทั้งสิ้น แม้จะมีอิทธิพลจากภายนอก แต่สุดท้ายแล้วความเป็นปัจเจกชนหรือความเด็ดเดี่ยวของตนเองย่อมสำคัญที่สุด ดังตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ การที่หลวงพ่อดัดสินใจละทิ้งเงินทอง และปัจจัยรวมทั้งสิ่งของต่าง ๆ ที่ได้มาอย่างไม่บริสุทธิ์ หรือไม่ถูกหลักพระวินัย ตั้งแต่พรรษาที่ ๘ เป็นต้นมา^{๓๕} และในเวลาต่อมาหลังก่อตั้งวัดหนองป่าพงแล้ว แม้ความเป็นอยู่ในช่วงแรกจะขัดสนต่อสิ่งอำนวยความสะดวกหรือปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างหนักแต่หลวงพ่อก็ไม่เคยเอ่ยปากขอใคร ไม่เคยเรียไรใด ๆ แต่กลับเน้นที่ความบริสุทธิ์ในความเป็นอยู่มากที่สุด^{๓๖}

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่า จุดเปลี่ยนสำคัญในชีวิต แบ่งได้เป็น ๒ ช่วงเวลาหลัก คือ

ก) ตอนเป็นฆราวาส พบจุดเปลี่ยน จำนวน ๒ ครั้ง ได้แก่

๑) การบรรพชาเป็นสามเณร

๒) การลาสิกขาจากสามเณร

ข) ตอนอยู่ในเพศบรรพชิต พบจุดเปลี่ยน จำนวน ๔ ครั้ง ได้แก่

๑) มรณกรรมของโยมบิดา

๒) การออกจาริกธุดงค์

๓) การก่อตั้งวัดหนองป่าพง

๔) การรับลูกศิษย์ชาวต่างชาติคนแรก

นอกจากนี้ยังมีประสบการณ์สำคัญที่เป็นปัจจัยต่อการหล่อหลอมตัวตนของหลวงพ่อดัดสินใจประกอบด้วยเหตุการณ์หลัก ๕ ประการ คือ

๑) ความเบื่อหน่ายชีวิตฆราวาส

๒) การผิดหวังในความรัก

๓) การเผชิญหน้ากับสตรีเพศ

๔) การอยู่ภวนาในป่าช้า

๕) การอยู่จำพรรษาที่พระอาราม

จุดเปลี่ยนและประสบการณ์ชีวิตสำคัญที่เกิดขึ้นในชีวิต ทั้งระหว่างที่เป็นฆราวาสและอยู่ในเพศบรรพชิต มีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมตัวตนของหลวงพ่อดัดสินใจอย่างมีนัยสำคัญ ประกอบด้วยปัจจัยภายในและภายนอก ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้และรู้จักตนเองทั้งด้านที่เป็นจุดแข็งและจุดอ่อนอย่างละเอียดลึกซึ้ง

^{๓๕} พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท), *ไตรัมโพธิญาณ*, หน้า ๒๗.

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘.

ผลจากการศึกษาพบว่า ภาพจำของหลวงพ่อบุญในฐานะของความเป็นอาจารย์ ทำให้คนทั่วไปนึกถึงคุณลักษณะที่โดดเด่นที่สุดของท่าน คือ “ความอดทน” “ความเด็ดเดี่ยว”

อันดับแรก ในเรื่องของ “ความอดทน” ภาพที่ลูกศิษย์มองเห็นเสมอนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นแค่เพียงพริบตาของสายตาลูกศิษย์ที่มองเห็นท่านในฐานะเจ้าอาวาสวัดหนองป่าพง แต่ทักษะนี้เกิดจากการเคี้ยวเชืญและฝึกฝนตนเองอย่างหนักเพื่อให้ผ่านการทดสอบของชีวิตที่เกิดขึ้นทั้งในระหว่างที่เป็นฆราวาสและบรรพชิต กล่าวคือ ความอดทนต่อความยากลำบากจากการทำงานในวัยเด็ก การถูกย่ำยวน/คุกคามทางเพศ ความผิดหวังต่าง ๆ ในชีวิตช่วงวัยรุ่น รวมไปถึงความอดทนต่อกิเลสภายในตัวเองที่ท่านต้องอดทนต่อสัอย่างไม่หยุดยั้ง และอันดับถัดมา คือ “ความเด็ดเดี่ยว” ในการตัดสินใจในการเลือกเดินในเส้นทางจิตวิญญาณของตนเอง จะเห็นได้ว่าเมื่อท่านทบทวนและตัดสินใจเป็นอย่างดีแล้ว “จะไม่มีการหวนกลับ” ไม่ว่าจะยากลำบากเพียงใด ท่านก็ยังมั่นคงในทางที่เลือกเดิน เช่น การตัดสินใจเป็นพระปาฎิหาริย์การสละสิ่งของที่ไม่ถูกต้องตามพระวินัย การบังคับตัวเองให้ไปภาวนาในป่าช้า ทั้ง ๆ ที่กลัว และการตัดสินใจออกเดินทางจากวัดกลางดึกเพื่อหนีอุปาสิกา เป็นต้น

จากการศึกษาเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิเป็นหลักนั้น ยังขาดการลงวิจัยภาคสนาม ดังนั้น ผู้วิจัยขอเสนอว่า ควรมีการสัมภาษณ์จากลูกศิษย์หรือบุคคลผู้ใกล้ชิดของหลวงพ่อบุญโดยตรง จะเป็นประโยชน์และเป็นการเติมเต็มองค์ความรู้ที่มีอยู่ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- คณะศิษย์วัดป่ารัตนวัน. **ธรรมปรากฏ: ชีวิตประวัติพระราชสุเมธาจารย์**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ (๑๙๘๗) จำกัด, ๒๕๕๗.
- ไบรเตอร์. พอล. **เมื่อผมอยู่กับหลวงพ่อบุญ**. แปลโดย ธัมมาภินันโท ภิกขุ กรุงเทพมหานคร : บริษัท โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮาส์ จำกัด, ๒๕๖๒.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๕๗.
- พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท). **พระโพธิญาณเถรเทศนา**. กรุงเทพมหานคร, โอเอส พริ้นติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๖.
- _____. **อุปสมถ์**. ศูนย์เผยแผ่มรดกธรรม พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท). ๒๕๕๔.
- _____. **ไถ้ร่มโพธิญาณ**. ศูนย์เผยแผ่มรดกธรรม พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท), กรุงเทพมหานคร: บจก. มาตา การพิมพ์, ๒๕๕๗.
- _____. **โพธิญาณ**. ศูนย์เผยแผ่มรดกธรรม พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท). (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, ๒๕๖๐.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. **สองอาจารย์ผู้ยิ่งใหญ่ : หลวงพ่อพุทธทาส และ หลวงพ่อชา**. กรุงเทพมหานคร : กองทุนอริยมรรค, ๒๕๔๙.

Ajahn Jayasaro. **Stillness Flowing - The Life and Teachings of Ajahn Chah**, (๒๕๖๐) [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.jayasaro.panyaprteep.org/files_books/2018/000065/Stillness%20Flowing.pdf [๓๐ เมษายน ๒๕๖๙].

จิราพร เนติธาดา. **วิธีการถ่ายทอดธรรมะของหลวงพ่อชา สุภทฺโท**. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://digiverse.chula.ac.th/Info/item/dc:25961> [๓๐ เมษายน ๒๕๖๙].

ดลฤดี จันทร์แก้ว. “การบริหารจัดการงานปฏิบัติธรรมอาจารย์บูชา พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท). วัดหนองป่าพง ตำบลโนนผึ้ง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี”. **วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์** (ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์). ฉบับที่ ๓ (กันยายน- ธันวาคม ๒๕๕๕): ๓๒ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj/article/view/74666/60175> [๓๐ เมษายน ๒๕๖๙].

ธนิดา พิมพ์โนทัย, วิไลศักดิ์ กิ่งคำ และบุญเลิศ วิจารณ์. **ธรรมบรรยายของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) : ลักษณะการเชื่อมโยงความที่สื่อธรรมะสำหรับบรรพชิตและคฤหัสถ์**. **วารสารภาษาไทยและวัฒนธรรมไทย**. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๕) : ๔๑ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/KUTH/article/view/259098/175527> [๓๐ เมษายน ๒๕๖๙].

พระมหาอมรวิชัย ขาครเมธี (บุตรสาร). **เทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)**. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://e-thesis.mcu.ac.th/items/2875> [๓๐ เมษายน ๒๕๖๙].

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). **ความเป็นกัลยาณมิตรของหลวงปู่ชา**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.watnyanaves.net/th/book-full-text/86> [๓๐ เมษายน ๒๕๖๙].